

Vlaanderen

verbeelding werkt

HOE KAN JEUGDWERK EEN BROEDPLEK ZIJN VOOR VRIJWILLIG MAATSCHAPPELIJK ONDERNEMEN?

18.03.2024

Jeugd en Ondernemerschap

DEPARTEMENT
CULTUUR, JEUGD & MEDIA

www.vlaanderen.be/cjm

de vrije tijd en op maat van jongeren en hangen niet vast aan opgelegde doelstellingen en indicatoren binnen een beperkte termijn. Een nadeel is dat het leerproces vasthangt aan de beschikbare kennis binnen het jeugdwerkinitiatief of het netwerk rond het project. Daarom willen we vanuit een samenwerking tussen Haven, Bamm en Formaat inzetten op het **creëren van een gemeenschappelijke taal** om ondernemerszin te stimuleren en het **versterken van de kennis** binnen de jeugdwerksector – zonder die inherente waarden van de bouwstenen van het open jeugdwerk uit het oog te verliezen.

Ondernemende competenties en het creëren van waarde

Als we spreken over ondernemende competenties gebruiken we het **EntreComp-raamwerk** (*Entrepreneurship Competence framework*). Dat raamwerk, ontwikkeld in opdracht van de Europese Commissie en OESO, benadert ondernemen niet alleen als het opstarten van een zaak maar als een **set van competenties** die voor iedereen van waarde kunnen zijn in om het even welke fase of domein van het leven. Met de **coachclub** versterken we de kennis bij jeugdwerkers over dat raamwerk en bieden daarnaast een **online toolbox** aan met instrumenten die je kunt gebruiken in de ondersteuning van jongeren en hun projecten.

Een ander kader dat we hanteren is dat van een **waardecreërend ondernemerschap**. Waardecreërend ondernemen is een complementair begrip met enerzijds het brede concept van ondernemend zijn/actief in het leven staan en anderzijds het ondernemerschap dat gericht is op het opstarten van een onderneming of bedrijf. Het ene begrip sluit het andere niet uit. In dit kader ligt de focus op het **creëren van meerwaarde voor anderen**, die je meestal niet persoonlijk kent. De waarde kan naast economisch ook puur psychologisch, maatschappelijk of cultureel zijn.

Deze benadering zorgt ervoor dat open jeugdwerkinitiatieven hun basis niet moeten loslaten. De projecten binnen het jeugdwerk kunnen als resultaat hebben dat jongeren een zaak opstarten, maar ze zijn niet tot stand gekomen om in de eerste plaats economische meerwaarde te creëren. **Maatschappelijke meerwaarde** is de hoofddoelstelling: jongeren de kans geven om ideeën te realiseren en stap voor stap te groeien in hun ondernemerschap, zonder dat de focus op winst ligt.

We hopen met dit document **inzichten en inspiratie** te bieden aan jeugdwerkers en jeugdwerkorganisaties om nog meer die broedplek te zijn voor jongeren.

Noot: jeugdwerk en open jeugdwerk

In dit document gebruiken we de termen *jeugdwerk* en *open jeugdwerk* door elkaar. We kiezen voor een focus op **open jeugdwerk**, omdat jongeren zelf de organisatie in handen hebben en niet alleen deelnemen aan activiteiten. Daarnaast zijn de activiteiten ook niet vastgelegd maar kan om het even welk idee uitgewerkt worden, wat volgens ons dicht bij het ondernemerschap ligt. We beseffen echter dat dit bij veel andere jeugdwerkorganisaties ook het geval is. Daarom willen we het ook graag open laten voor **alle vormen van jeugdwerk**. We zijn ervan overtuigd dat jongeren op heel veel verschillende manieren worden versterkt in hun ondernemend handelen.

1 KADER ONDERNEMERSCHAP

Voor we beschrijven hoe jeugdwerk een broedplek kan zijn voor vrijwillig maatschappelijk ondernemen, willen we eerst enkele **kaders rond ondernemerschap** verduidelijken. Het eerste is het kader rond *value creation* (waarde creëren) en het tweede is het Europese model voor ondernemende competenties, EntreComp.

1.1 WAARDE CREËREN

Voor dit kader baseren we ons op het werk van Lackeus¹, een onderzoeker die rond educatie van **ondernemende competenties** werkt, voornamelijk in schoolse contexten. Hij baseert zich op de aanname van veel sociologen, economen en filosofen dat waarde creëren meer kan zijn dan enkel waarde uitgedrukt in geld. In zijn werk ziet hij bovendien dat studenten meer gemotiveerd zijn als ze waarde voor anderen kunnen creëren.

De economische waarde is wat men meestal verstaat onder de klassieke betekenis van waarde binnen ondernemerschap. Daarnaast zijn er nog aspecten waarin waarde wordt gecreëerd: - plezier- sociaal- harmonie- invloed Als we spreken over het creëren van waarde door jongeren gaat het over waarde voor anderen én waarde voor zichzelf.	

Ook de visie van Formaat sluit hier dicht op aan. Bij de opstart van de bovenlokale projecten rond ondernemerschap in 2013 schreef Formaat het volgende:

“Ondernemerszin is een thema binnen de bovenlokale projecten, waarvoor je subsidies kunt krijgen. Het is belangrijk om te weten dat de keuze voor ondernemerschap als thema binnen de bovenlokale projecten genomen werd door de vorige minister van Jeugd en niet door de minister van Economie. De bedoeling van de projecten is dan ook niet in de eerste plaats om economische meerwaarde te creëren. Maatschappelijke meerwaarde is de hoofddoelstelling : jongeren de kans geven om ideeën te realiseren en stap voor stap te groeien in hun ondernemerschap zonder dat de focus op ‘winst’ ligt. Winst is een middel, geen doel op zich.”

¹ Lackéus, M. (2016)

Het jeugdwerk is dus al een plek waar jonge mensen **waarde creëren** voor andere kinderen, jongeren en soms ook volwassenen. Daarnaast is het ook een plek waar jongeren kunnen **leren door dingen uit te proberen**. Die waarde voor de buitenwereld heeft verschillende vormen. De waarde voor de jongeren zelf is vooral verbinding met anderen, plezier en het eigen leerproces.

1.2 ENTRECOMP ALS COMPETENTIEKADER

Het jeugdwerk is een leeromgeving waar jongeren **competenties** opdoen. Competenties zijn de verzameling van kennis, vaardigheden en attitudes die mensen inzetten. Specifiek rond ondernemend handelen hanteren we een **Europees model** dat ondernemende competenties beschrijft: het EntreComp-raamwerk². In dit onderdeel geven we een overzicht van dat model. Het model benadert ondernemerschap als een set van competenties die je de mogelijkheid geven om je ideeën in actie te zetten. De waarde die daarmee gecreëerd wordt, kan financieel, cultureel of sociaal zijn. Dit competentiekader kun je gebruiken om het ondernemend handelen bespreekbaar te maken met jongeren.

Het model verdeelt de competenties in **drie gebieden**: (1) ideeën en opportuniteiten, (2) middelen en (3) actie (*ideas & opportunities, resources, into action*). Binnen elk gebied zijn er vijf competenties die elk worden verdiept in verschillende praktische lijnen en niveaus. In dit onderdeel focussen we vooral op de vijftien basiscompetenties. Meer informatie over de praktische lijnen en niveaus vind je op <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1317&langId=en>.

1. Ideeën en opportuniteiten

Competentie	Beschrijving
Kansen zien	- kansen zien en grijpen om waarde te creëren in het sociaal, culturele of economische domein;- identificeren van noden en uitdagingen in de omgeving;- het verbinden van verschillende elementen uit de omgeving om waarde te creëren.
Creativiteit	- verschillende ideeën en opportuniteiten ontwikkelen die een betere oplossing bieden voor bestaande en nieuwe uitdagingen;

² Bacigalupo M, Kampylis P, Punie Y and Van Den Brande L. (2016)

	- innovatieve benaderingen verkennen en experimenten opzetten;- bestaande kennis en middelen op een nieuwe manier combineren om waardevolle effecten te genereren.
Visie	- de toekomst kunnen verbeelden;- een visie ontwikkelen om ideeën in actie om te zetten;- toekomstige scenario's visualiseren.
Ideeën waarderen	- de waarde van een idee in sociale, culturele of economische termen kunnen beoordelen;- het potentieel van een idee herkennen en de gepaste manieren identificeren om ermee aan de slag te gaan.
Ethisch en duurzaam denken	- de gevolgen inschatten die je ondernemende acties hebben op de doelgroep, de markt, de maatschappij en de omgeving;- reflecteren hoe duurzaam je langetermijndoelen en gekozen acties zijn;- verantwoordelijk actie ondernemen.

2. Middelen

Competentie	Beschrijving

////////////////////////////////////

Anderen mobiliseren	- relevante betrokkenen kunnen inspireren en enthousiasmeren; - de juiste steun verzamelen voor de uitwerking van je idee; - effectief communiceren, overtuigen, onderhandelen en leiding geven.

3. Actie

Competentie	Beschrijving
Initiatief nemen	- processen opstarten om waarde te creëren; - uitdagingen aangaan; - actie ondernemen en werken om doelen te bereiken, beloftes nakomen en geplande taken afwerken.
Planning en management	- korte, middellange en lange termijndoelen opstellen; - prioriteiten bepalen en actieplannen uitwerken; - je aanpassen aan onvoorziene omstandigheden.
Omgaan met onzekerheid en risico	- durven beslissingen nemen, ook al is de uitkomst onzeker, de informatie onvolledig of is er een onvoorzien risico; - een gestructureerde aanpak opzetten om ideeën en prototypes te testen om het risico op falen te verminderen; - snel en flexibel inspelen op crisissen.

////////////////////////////////////

Samenwerken	- samenwerken met anderen om ideeën te ontwikkelen en om te zetten in actie; - een netwerk opbouwen; - conflicten hanteren en op een positieve manier concurrentie aangaan.
Leren door te doen	- gebruik elk initiatief dat je neemt als een leerkans; - leer van en samen met anderen, zowel mensen met minder of gelijke ervaring als mensen met meer ervaring; - reflecteer en leer van zowel successen als mislukkingen, van jezelf en anderen.

2 (OPEN) JEUGDWERK ALS LEERCONTEXT

Het jeugdwerk is een plek waar jongeren elkaar kunnen ontmoeten, plezier maken, dingen organiseren en gaandeweg leren ze uit hun ervaringen. In dit onderdeel beschrijven we de **leercontext in het jeugdwerk** en hoe die verschilt met de leercontext die in scholen aangeboden wordt. We bespreken de voordelen van het jeugdwerk als leercontext, maar ook de nadelen en aandachtspunten voor organisaties en jeugdwerkers.

2.1 Formeel, non-formeel en informeel leren

Een **formele leercontext** wordt gekenmerkt door chronologisch gestructureerde leerdoelen en een gestandaardiseerde manier om de leerdoelen te evalueren. Formeel leren gebeurt doorgaans in scholen. Het grote voordeel van het formeel leren zijn net die gestandaardiseerde leerpraktijken en vastgelegde evaluatie. Het is duidelijk en er zijn meer mogelijkheden om wetenschappelijk voort te bouwen op deze methoden. Niet iedereen vindt echter aansluiting bij deze rigide context. Een kritiek op sommige leerlijnen is dat het leren te vaak op abstract niveau gebeurt en niet gericht is op leren door ervaring op te doen. Sommige kennis en vaardigheden kunnen ook op andere manieren te leren zijn, maar vaak worden leerkrachten in een formele leercontext tegengehouden om te veel buiten het vaste curriculum te gaan.

We spreken van een **non-formele leercontext** als er op systematische wijze educatieve activiteiten worden georganiseerd buiten de formele leercontext. Het wordt gekenmerkt door de vrijheid van de lerende persoon en de flexibiliteit van het programma. Het non-formeel leren wordt niet vastgelegd in duur of gestandaardiseerde evaluatiemethoden, maar bevat wel leerdoelen en methoden om te leren. Het focust meer

op leren door ervaring en werkt vaker praktijkgericht in reële settings om ook een sociale dimensie toe te voegen aan het leren. In een non-formele context is een van de belangrijkste elementen dat er een goede omgeving met *feedback loops* wordt gecreëerd rond de lerende persoon. Zo wordt het leerproces bespreekbaar gemaakt in een veilige omgeving.

Deze lossere vorm zorgt ervoor dat mensen **op hun eigen tempo** kunnen leren. Vaak gebeurt het leren ook in een context waar er wordt gefocust op samenwerking, zoals in het jeugdwerk. Sommige vaardigheden zijn veel eenvoudiger om te leren en ontwikkelen in zo'n context: bijvoorbeeld Communicatie-, organisatie-, leiderschaps-, sociale, interculturele en timemanagementvaardigheden. Ook doorzettingsvermogen en weerbaarheid worden vaker ontwikkeld in een setting waar er samengewerkt moet worden. Er zijn meerdere studies die aantonen dat het ontwikkelen van deze competenties een duidelijk positieve impact heeft op de eigenwaarde en het zelfvertrouwen van mensen.

Informeel leren is doorgaans redelijk onzichtbaar. Het is het levenslange proces van competenties ontwikkelen door dagelijkse ervaringen en blootstelling aan de rest van de omgeving. Informeel leren is niet georganiseerd, niet systematisch, maar het staat wel voor het grootste deel van alle dingen die mensen in hun leven leren.

2.2 OPEN JEUGDWERK ALS INFORMELE LEERCONTEXT VOOR VRIJWILLIG MAATSCHAPPELIJK ONDERNEMEN

Open jeugdwerk is het geheel van initiatieven opgestart door jongeren, voor jongeren. **Openheid** is de centrale waarde in deze vorm van jeugdwerk: het initiatief staat open voor alle jongeren, er is een open lidmaatschap, het activiteitenaanbod noch de inhoud liggen vast. Formaat formuleerde **vier basisbouwstenen** voor een open jeugdwerkinitiatief:

- 1) Jongeren centraal: jongeren krijgen een duidelijke en belangrijke plaats in de besluitvormingsprocessen van de organisatie en haar aanbod.
- 2) Open ontmoeting: het initiatief creëert kansen voor jongeren om elkaar op een toegankelijke en laagdrempelige manier te ontmoeten.
- 3) Groeien en leren: open jeugdwerkinitiatieven zijn experimenteerplekken waar je kunt leren en groeien door te doen en te ervaren.
- 4) Collectief: het vertrekt vanuit groepen jongeren en stimuleert netwerkvorming buiten de gekende kringen.

Open jeugdwerkinitiatieven zijn dus al het resultaat van jong, lokaal vrijwillig ondernemerschap. In die informele leercontext leren jongeren door ervaring.

2.3 OPEN JEUGDWERK ALS NON-FORMELE LEERCONTEXT VOOR VRIJWILLIG MAATSCHAPPELIJK ONDERNEMEN

Sinds 2014 kunnen open jeugdwerkinitiatieven met personeel – voornamelijk jeugdhuisen – bij het Vlaamse Departement Cultuur, Jeugd en Media **subsidië** aanvragen om een werking uit te bouwen die ondernemerschap en/of artistieke expressie stimuleert. Binnen die geprofessionaliseerde open

////////////////////////////////////

In het jeugdwerk kun je vormingsinitiatieven aanbieden om de algemene kennis rond ondernemen te vergroten of om de aangeboden instrumenten op het e-learningplatform van de Haven-coachclub te leren gebruiken. Je kunt ook trainingen of workshops organiseren rond specifieke vaardigheden die jongeren nodig hebben om hun idee, product of dienst te kunnen ontwikkelen.

3.4 MODEL VOOR MINIONDERNEMING

Het model van de **minionderneming** is een methode die in het onderwijs wordt gebruikt en door Vlajo werd ontwikkeld, een organisatie die zich richt op educatie van ondernemend handelen in een schoolse setting. Vlajo creëert een **veilige ruimte** voor studentenondernemingen, waarbij ze ervoor zorgt dat de economische en fiscale wetgeving wordt gerespecteerd. Scholen die met Vlajo samenwerken genieten bescherming voor hun klasondernemingen omdat Vlajo erkend is om die studentenondernemingen te mogen organiseren, in afspraak met de economische inspectie.

Jeugdwerkinitiatieven hebben die optie niet, maar zijn wel vaak een vzw die economische activiteiten mag uitoefenen zolang die bijdragen aan de sociale missie van het jeugdwerkinitiatief. Maak hier dus de afweging in welke mate een minionderneming past binnen jouw organisatie.

In jeugthuizen en jeugdcentra zien we echter ook een methode die regelmatig en in bijna alle initiatieven wordt toegepast: het oprichten van **werkgroepen**. Werkgroepen in een jeugdwerkinitiatief krijgen vaak de opdracht om een specifiek onderdeel van de werking in handen te nemen. Bij jeugdwerkinitiatieven gaat het vaak over de instuif (ontmoetingsruimte), specifieke projecten en evenementen. De groep wordt samengesteld met jongeren die een gedeelde interesse hebben in dat specifieke onderdeel. Die groep zal dan ideeën ontwikkelen en uitvoeren rond dat deel van de werking.

Deze manier van werken kun je makkelijk uitbreiden naar andere domeinen of interessevelden. Je kunt als jeugdwerkinitiatief op zoek gaan naar een groep jongeren met een **gedeelde interesse** en de groep begeleiden om ideeën in actie om te zetten.

3.5 NETWERKVORMING

Een andere manier die jeugdwerkinitiatieven vaak toepassen om de aanwezige kennis te vergroten, is het opzetten van een **partnernetwerk**. Die partners zijn vaak organisaties met specifieke expertise rond ondernemen of organisaties met expertise rond specifieke vakgebieden waarin jongeren interesse hebben. Maak een analyse van de sterktes en zwaktes van je jeugdwerkinitiatief, speel die sterktes uit en zoek naar partners die je zwaktes aanvullen.

Departement Cultuur, Jeugd en Media
Simon Bolivarlaan 17
1000 Brussel
www.vlaanderen.be/cjm